

Отново за ветровала в биосферния резерват „Бистришко бранище“

Създаването на мрежата от биосферни резервати, в които за дълъг период да се наблюдават промените в развитието на дървесната растителност, по законодателен път ограничава всякакви антропогенни въздействия в този тип защитена територия. Това дава възможност от научна гледна точка да се извършват наблюдения и да се проучват естествените процеси в горските биоценози. Резерватът „Бистришко бранище“ е образуван едновременно с Народния парк „Витоша“ (1934 г.). За биосферен е обявен през 1977 г. по програмата „Човек и биосфера“ на ЮНЕСКО. Наред с 16 други български резервата съставлява неделима част от световната мрежа биосферни резервати. Една от целите на обявяването на „Бистришко бранище“ за биосферен резерват е запазването на първичните екосистеми от смърч. До появата на ветровала през 2001 г. тази цел е успешно изпълнявана (сп. „Гора“, бр.1/2015).

Развитие на каламитета на корояда типограф след ветровала

След ветровала през май 2001 г. в резервата бяха повалени около 20 000 м³ смърчова дървесина. Природното нарушение бе последвано от големия каламитет на корояда типограф. Лесозащитната наука и практика показват, че за да се избегне развитие на каламитет, е необходимо дървесината незабавно да се усвои. За опасността предупредихме в отделни публикации и при публични дискусии. За да не се усвои тази дървесина, се изтъкваше забраната на Закона за защитените територии за провеждане на лесозащитни мерки в резервата. В същото време от съответните органи не бяха направени предложения и постъпки за изменения в закона, за да се предотврати грозящата опасност за смърчовите насаждения както в резервата, така и в целия Природен парк „Витоша“.

Пред очите на всички ни патологичният процес следваше своя естествен ход. От прясно повалената смърчова дървесина от естествения запас на корояда в насажденията вредителят постепенно се размножи масово и започна да унищожава смърчовите насаждения в резервата и извън него. Сега е повече от ясно, че размножаването на корояда типограф настъпи от липсата на необходимите мерки. Така е унищожена голямата част от смърчовите насаждения на цяла Витоша.

През 1958 г. Витоша, в района на Златни мостове и х. „Боерица“, е била засегната от ветровал с поваляне на смърчови дървета. Предложенията на специалистите по лесозащита бяха приети и повалената дървесина бързо беше усвоена. Преди да се затреви и покрие с малини, площта бързо е залесена отново със смърч. Сега в тази местност растат смърчови насаждения, без да личи, че някога е имало голям ветровал.

Подобни случаи на ветровали в нашите иглолистни гори, но със съвременен взетите мерки, има през 1961 г. в Западните Родопи и през 1964 г. в Западна Рила. Сега там растат здрави иглолистни насаждения, без в тях да се развиват корояди.

Факти за корояда типограф

Короядът типограф е вторичен насекомен вредител, който може да напада смърчовите дървета и да причинява тяхното изсъхване само когато е размножен в голяма численост и когато дърветата са отслабени по една или друга причина. В самите насаждения винаги има минимално количество от този корояд. Съществува т.нар. железен запас на вредителя. Развива се върху отделни повалени или пречупени дървета. Появата на голямо количество ветровални дървета е естествена среда за масовото размножаване на корояда, който започва да увеличава своята численост. Такава условия се създават в резервата след ветровала през май 2001 година. Короядът типограф зимува в остатъци от сечи или отделни дървета и в началото на май започва да лети и да заразява прясно повалените смърчови дървета. В тях се размножава и в края на юли

излитат новите корояди. При топли години и благоприятни условия част от тях могат да се вгризат и да дадат второ поколение. До края на август в насажденията още могат да се установят летящи корояди, които се вгризват в местата за зимуване, и през следващата пролет процесът се повтаря. За да се отнеме възможността на насекомния вредител да се размножава, до началото на май, когато започва масовият му летеж, трябва да се извадят от насаждението повалените и пречупените през зимата и пролетта смърчови дървета. Възможно е тези дървета да се използват и като ловни, като се оставят да бъдат нападнати и заразени от наличния запас от корояда след началото на май. След като бъдат заразени, но преди от тях да са излетели младите бръмбарчета (май-юни), тези дървета трябва да бъдат извадени от насаждението и наличните в тях корояди да бъдат унищожени чрез обелване на кората или да се изнесат на далечни разстояния от насаждението.

След като се размножи в повалените дървета и достигне определена численост, короядът типограф започва да напада и да се вгризва в стоящи здрави дървета. В началото на май се нападат стоящи здрави или отслабнали дървета на групи и образуват короядните петна. Тези дървета могат да се открият по наличните по стъблата отвори от вгризалите се корояди. Втори важен признак за наличието на вредителя е, че през юни короната на нападнатите дървета леко пожълтява или посивява. Необходимо е тези дървета да се отсекаят и да се отстранят от насаждението, преди от тях да са излетели короядите - до края на юли.

Ефективни действия в „Бистришко бранище“

За да се намалява числеността на корояда типограф, се прилагат следните лесовъдски мерки: рано напролет в смърчовите насаждения на ПП „Витоша“ трябва да се маркират и отсекаят повалените през зимата смърчови дървета. Да се организира тяхното изваждане от насажденията преди началото на май, когато в тях ще се вгризе короядът типограф. При наличие на големи ветровални площи, след усвояването на повалената дървесина, да се организира залесяване, преди площта да е затревена и покрита с малини. Тези лесовъдски мерки позволяват да се усвои и оползотвори наличната ценна дървесина и гората да продължи да съществува и да произвежда нова дървесина. При тези мерки числеността на насекомния вредител се запазва на ниско ниво и повреди от него няма. Освен повалените дървета в насажденията през юни се откриват още и нападнатите дървета от короядните петна и те се отстраняват до края на юли, преди излитането на короядите.

Нападението и развитието на корояда типограф в биосферния резерват „Бистришко бранище“ протече по класическия начин на постепенно увеличаване на числеността и унищожаването на смърчовите насаждения в резервата и извън него.

Проучванията и наблюденията след ветровала в „Бистришко бранище“, големите загуби за икономиката задължават да направим

някои лесовъдски и лесозащитни изводи, необходими за поддържането на резерватите в бъдеще.

Ако се определя резерват за ценен дървесен вид, както е с „Бистришко бранище“, да се предвидят законодателни мерки, които да позволяват при възникване на опасност от унищожаването на този вид да се разрешава намеса за запазването му. При подобни ситуации съответните лесовъдски и лесозащитни органи своевременно трябва да искат законодателни решения за провеждането на мерки (в „Бистришко бранище“ - само оползотворяването на повалената елитна смърчова дървесина) за опазването на застрашения ценен дървесен вид. Това, освен други изгоди, ще даде възможност да се оползотвори ценна дървесина.

След масов ветровал, особено в иглолистните гори, е необходимо да се вземат незабавни мерки за усвояването и изваждането на повалената дървесина от насажденията и да се организира залесяване на площта.

Климатичните промени през последните години показват, че могат да се очакват по-голям брой и значителен обхват природни нарушения в иглолистните ни гори. Не е необходимо да чакаме 50-100 години, за да може всеки ценен дървесен вид да се върне отново на същите месторастения. Своевременното провеждане на лесовъдските и лесозащитните мероприятия в иглолистните гори може да намали до минимум загубите от корояда типограф.

Проф. д-р Георги ЦАНКОВ

Новини от природните паркове

ПП „Врачански Балкан“ с нов посетителски и контролен център

На 12 юни зам.-министърът на земеделието и храните доц. Георги Костов и зам.-министърът на околната среда и водите Бойко Малинов срязаха лентата при официалното откриване на нов посетителски център с контролен горски пункт и противопожарни кули на Дирекцията на Природен парк „Врачански Балкан“.

Сградата се намира край Враца, в м. Копана могила, изградена е по проект „Изпълнение на дейности за устройство и управление на ПП „Врачански Балкан“, започнал през ноември 2013 година. Финансирана е по Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“ с общ бюджет от 4 533 937.85 лева.

Предвидено е да изпълнява комуникационна, образователна и управленска функция. В нея ще бъдат разположени администрацията на ПП „Врачански Балкан“, образователно-интерпретативен център и контролна зала за пожаронаблюдение, опазване и охрана на животински и растителни видове на територията на парка. Залата за наблюдение е част от интегриран център за наблюдение, опазване и охрана на животинските и растителните видове в парка. Системата е пригодена за наблюдение и разпознаване на горски пожари с много малък коефициент на грешка. Цялостната противопожарна система на Парка се състои от три противопожарни кули, разположени в м. Замбина могила. Те са снабдени с термокамери, които могат да локализират горски пожар с минимален размер 1 м², на разстояние от 15 километра. Чрез системата ще може да се извършва и наблюдение на популацията на защитените видове животни и общото състояние на парка.

На тържественото откриване (зад водещия на програмата от ляво надясно): инж. Тони Кръстев, Николай Иванов, доц. Георги Костов, Николай Николов, Бойко Малинов и инж. Николай Ненчев

На церемонията зам.-министър Костов обяви, че бенефициенти за превенция на горските пожари по новата програма „Развитие на селските райони 2014-2020 г.“ ще бъдат само регионални дирекции по горите, а не както досега - горските стопанства. Това ще подпомогне изграждането на цялостна система за видеонаблюдение на горите в страната в срок от три години.

От ИАГ присъстваха инж. Тони Кръстев - изпълнителен директор, инж. Красимир Каменов - зам. изпълнителен директор, Илиан Точев - и.д. главен секретар, както и гл. комисар Николай Николов - директор на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“, Николай Иванов - кмет на община Враца, и инж. Николай Ненчев - директор на ПП „Врачански Балкан“. **Т**